CATALÀ

QUADERNS INFORMATIUS

Basílica Sagrada Família

9

Basílica Sagrada Família

L'interior de la Basílica

A l'exterior de la Basílica és evident el segell de Gaudí, però és a l'interior del temple on es manifesta la contundència i l'atractiu de la seva arquitectura, que convida a l'experiència interior.

L'acrònim JMJ (Jesús, Maria i Josep), una de les maneres usades per Gaudí per fer referència a la Sagrada Família.

L'interior en xifres

Les alçàries de les voltes van augmentant des de les entrades de les façanes del Naixement, de la Passió i de la Glòria fins a l'absis, i totes són múltiples de 7,5 metres.

L'interior de la Sagrada Família presenta una planta en forma de creu llatina, al cap de la qual hi ha l'absis (vegeu el quadern 2). La nau principal consta d'una nau central i de dues naus laterals per banda, i el transsepte té una nau central i una de lateral a cada banda. El punt en què intersequen la nau principal i el transsepte és el creuer.
Les alçàries de les voltes van augmentant des de les entrades de les façanes del Naixement, de la Passió i de la Glòria fins a l'absis, i tenen unes dimensions que són totes múltiples de 7,5 metres: 15 metres la cantoria de les naus laterals, 30 metres les naus laterals, 45 metres les naus centrals, 60 metres el creuer i 75 metres l'absis. Igualment, les dimensions en planta també són múltiples de 7,5 metres: 30 metres les naus laterals, 15 metres la nau central, 45 metres el conjunt de la nau principal, 60 metres la longitud de transseptes i creuer, i 90 metres la longitud total interior.
L'amplada de la nau principal, la mida de les columnes (reduïda en relació amb les de les catedrals gòtiques) i les alçàries creixents de les voltes permeten que des de gairebé qualsevol indret de les naus es pugui percebre el conjunt de l'espai interior.

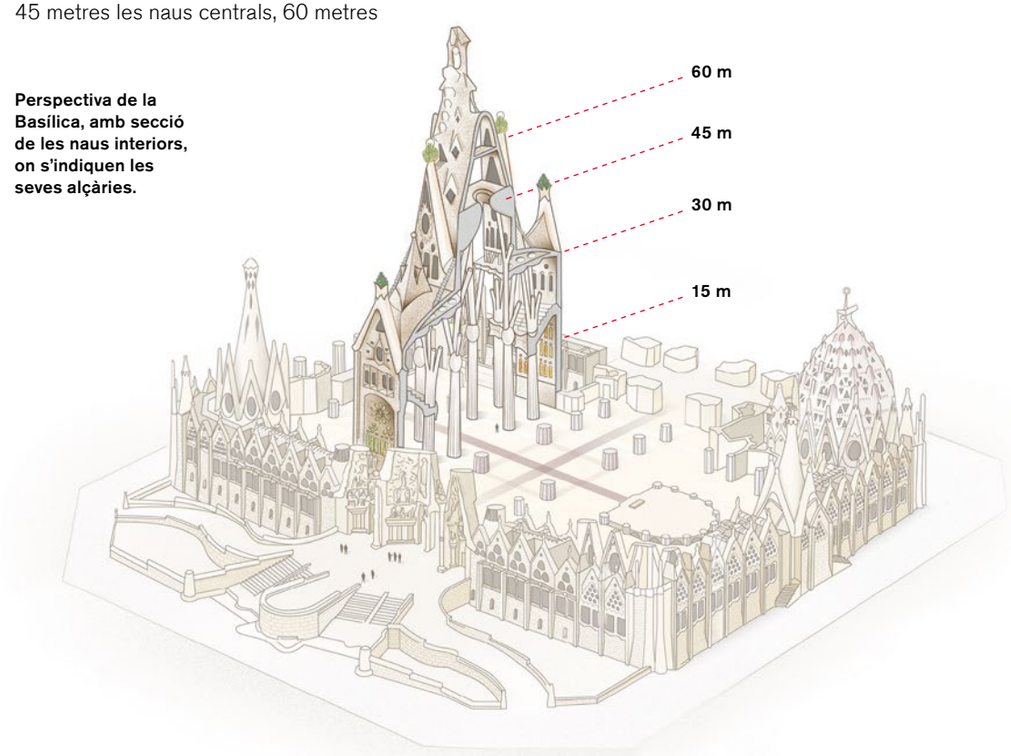

Perspectiva de la Basílica, amb secció de les naus interiors, on s'indiquen les seves alçàries.

L'absis

L'absis és la part més important d'una església, perquè és allà on se situa l'altar que, a la Sagrada Família, connecta simbòlicament amb la torre de Jesús, just sobre la volta de l'absis.

Ocupa la capçalera del temple i és una de les poques parts on encara trobem algunes reminiscències neogòtiques (la planta, la façana i les capelles absidals). Està situat damunt mateix de la cripta i comparteix amb aquesta la planta semicircular. Consta de tres parts: el presbiteri, el deambulatori que l'envolta i les set capelles absidals, amb dues grans escales de cargol a cada costat que donen accés a la cripta i a les torres centrals.

El presbiteri
El presbiteri és una plataforma definida per dotze columnes i elevada 2 metres per sobre del nivell del sòl de la Basílica. És aquí on hi ha situat l'altar major (fet amb un gran bloc de pòrfir de 2,72 m de llargada i 7.500 kg de pes), la càtedra episcopal, l'ambó, el cadiram per a 140 concelebrants i l'orgue (construït al taller Blancafort, de Collbató). Presideix l'altar un Crist realitzat en terracota per l'escultor Francesc Fajula, i inspirat en el Crist d'escala reduïda que Carles Mani va executar sota la direcció de Gaudí per presidir l'oratori de la Casa Batlló. El Crist de Fajula penja d'un baldaquí heptagonal de 5 metres de diàmetre que segueix les traces del baldaquí que Gaudí va dissenyar per a la catedral de Mallorca i que va dibuixar en una secció longitudinal del temple.

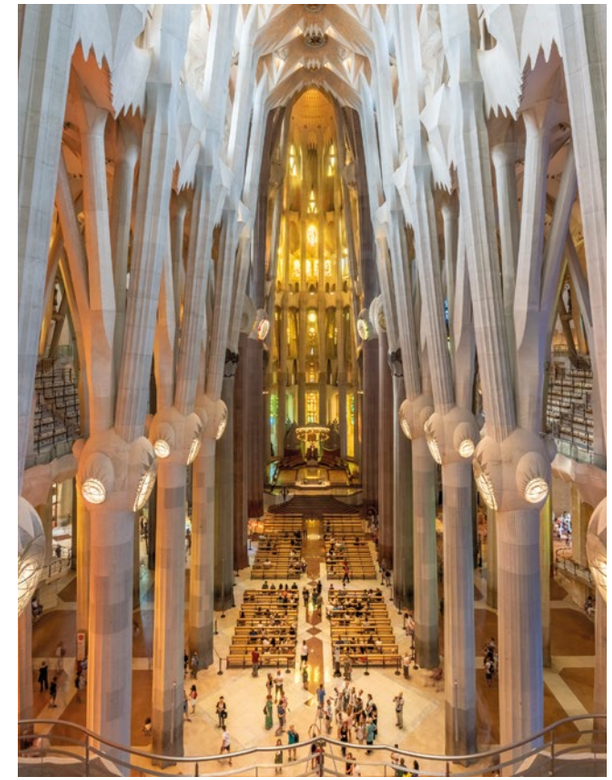

L'absis vist des de la cantoria de la façana de la Glòria.

Visió frontal de l'altar, que destaca per la seva austeritat.

Del **baldaquí**, i en al·lusió als elements de la comunió, pengen gotims de raïm de vidre, pàmpols i sarments de coure i tiges. Al damunt hi ha espigues de blat fetes amb fusta blanca i claus. Els set laterals del dosser són de pergamí i duen inscrits els noms dels set dons de l'Esperit Sant: enteniment, saviesa, ciència, consell, pietat, fortitud i temor de Déu, i el text del càntic «Gloria in excelsis Deo». De cada costat del baldaquí en pengen set llànties que, amb una altra de central, formen les cinquanta llànties del baldaquí de la basílica romana de Sant Joan del Laterà, antiga seu dels papes i mare de totes les esglésies catòliques, i alhora símbol de la Pentecosta, el descens de l'Esperit Sant sobre els apòstols, és a dir, l'inici de l'Església.
En la gran volta que hi ha sobre l'absis hi ha un mosaic de vidre venecià daurat que evoca el **Déu Creador**; és un triangle en representació de la Trinitat (Pare, Fill i Esperit Sant) que interseca amb un cercle, en al·lusió al cosmos.

Detall del baldaquí (dalt) i evocació del Déu Creador, a la volta de l'absis (baix).

Les capelles absidals

De totes les capelles absidals, la del Santíssim, la central, que conté el sagrari realitzat per l'orfebre Joaquim Capdevila, és un indret de silenci i recolliment. Els acolorits vitralls de les capelles que ha fet Joan Vila-Grau segueixen una degradació tonal que vol crear una atmosfera propícia a la introspecció. Els òculs de la part superior de les capelles de l'absis fan referència als símbols de les antífones de l'última setmana d'advent, conegudes com a «antífones de la O»:

O Sapientia: saviesa.
O Adonai: invocació hebraica de Déu.
O Radix Jesse: vara de Jessè.
O Clavis David: clau com a signe de domini.
O Oriens: sol com a símbol de justícia.
O Rex Gentium: pedra angular.
O Emmanuel Rex: rei i legislador.

La nova arquitectura de Gaudí

A banda de les capelles, la resta d'elements de l'absis, és a dir, les columnes, les voltes i els finestrals superiors, responen a la nova arquitectura projectada per Gaudí a la maqueta que va fer de la nau principal. A aquesta nova manera de fer responen la cantoria infantil de planta semicircular, que va emplaçar a 15 metres entre les capelles i el deambulatori de l'absis; i els tres nivells de volta en forma semicircular: a 30 metres la del deambulatori, a 45 metres la del trifori i a 60 metres la que se situa als peus de la gran lluerna central de l'absis, en la qual, com hem explicat, es representa el Déu Creador amb un triangle daurat.

La Sagrada Família dins la Basílica

Constitueix la representació de la Sagrada Família a l'interior de la Basílica el conjunt format per Jesús, el Crist crucificat, que presideix l'altar; la Mare de Déu, situada a la tribuna que hi ha sobre la porta central de la façana de la Passió, i Josep, emplaçat a la tribuna que hi ha damunt la porta de la façana del Naixement. Les escultures de Maria i Josep són obra de Ramon Cuello. A més, a terra, al punt central del creuer, hi ha una composició ceràmica que conté l'acrònim **JMJ** (Jesús, Maria i Josep), idèntic al que Gaudí va col·locar a la coberta de l'edicle que tenia al costat del seu estudi.

Aproximació a l'acrònim JMJ situat al creuer.

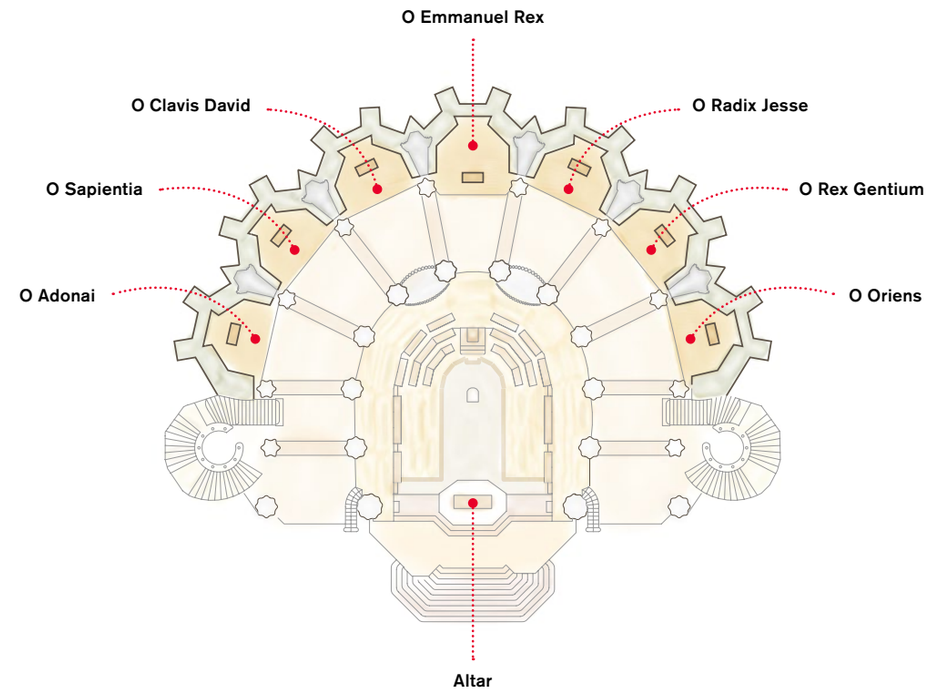

Les naus

Tot i tenir una estructura convencional de cinc naus (una central i dues laterals per banda), l'interior de la Basílica se singularitza per les columnes, voltes i cobertes que Gaudí va determinar.

Més enllà de la distribució en planta del temple i de l'absis, poques referències més trobem a l'estructura clàssica de l'arquitectura religiosa, ja que a les naus de la Sagrada Família Gaudí va optar per usar unes columnes i unes voltes i cobertes insòlites, resultants de les seves descobertes estructurals i de l'aplicació de la geometria reglada, cosa que li va permetre prescindir dels contraforts i arcbotants del gòtic, que trobava aparatosos i poc estètics. Així, va idear una estructura de columnes arborescents (arbres estructurals), basada en una sèrie de columnes —gairebé totes inclinades— que es ramifiquen a diferents altures per suportar voltes, finestrals i cobertes a la nau principal i les sis torres centrals al creuer i l'absis. El pes d'aquests elements és recollit per les branques de columnes, que el condueixen directament als fonaments. Per alliberar de pes els sostres i il·luminar, Gaudí va projectar als espais situats entre les columnes unes lluernes o claraboies, concebudes a partir de la figura de l'hiperboloide, que proporcionen entrades de llum zenital (289 en el conjunt de les voltes). Tot plegat li va permetre fer les voltes més lleugeres i més elegants i plantejar uns murs molt alliberats de les funcions de càrrega, per la qual cosa podien contenir moltes finestres. Aquestes solucions realment representen una superació de les fórmules del gòtic.

A partir del nus, les columnes es desdoblen a diferents altures per suportar les voltes del temple (dalt).

Perspectiva que permet veure les cinc naus del temple (esquerra).

Les descobertes estructurals de Gaudí i l'aplicació de la geometria reglada que va fer li van permetre superar les fórmules del gòtic.

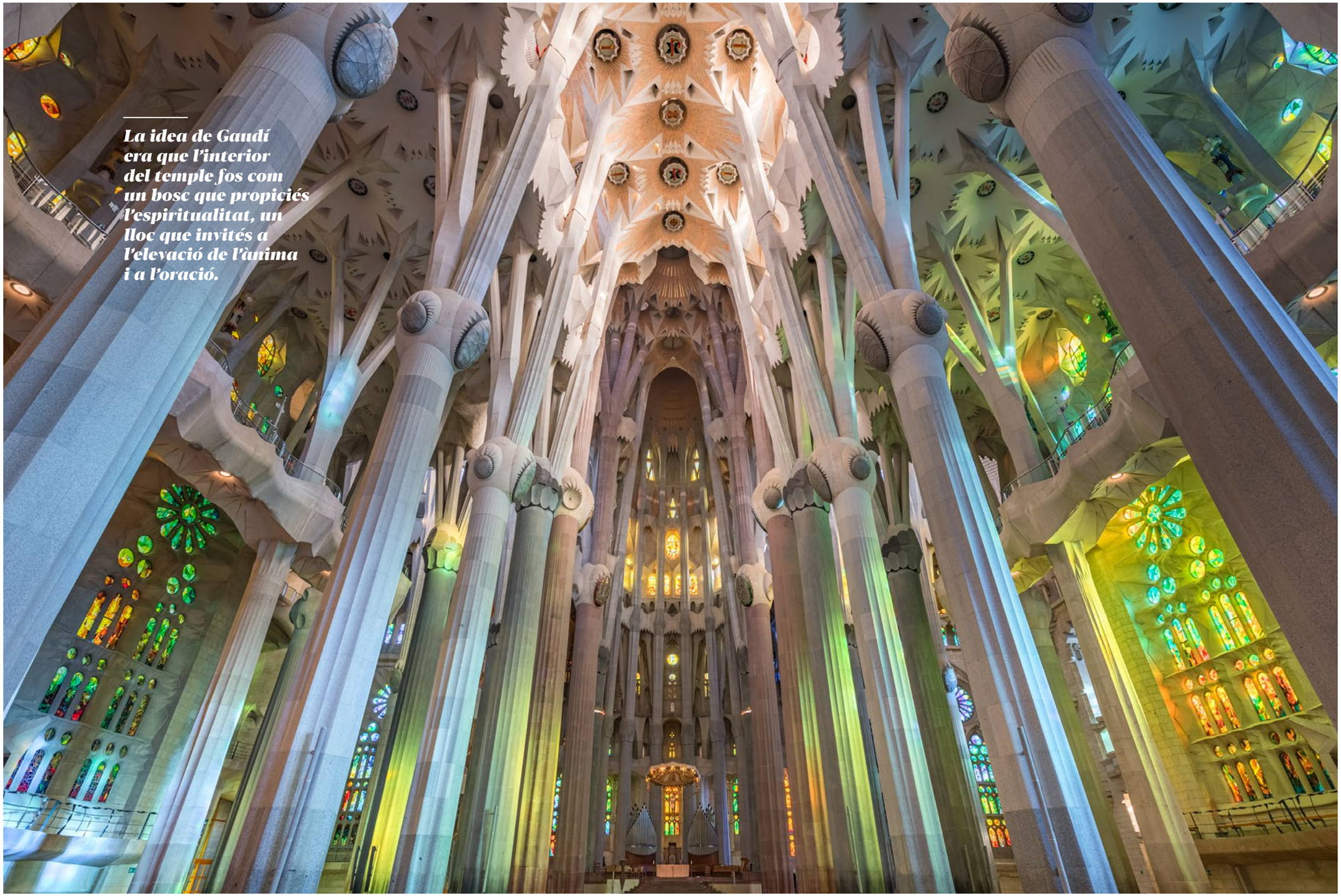

La idea de Gaudí era que l'interior del temple fos com un bosc que propiciés l'espiritualitat, un lloc que invités a l'elevació de l'ànima i a l'oració.

Vista de l'interior de la nau, en què s'aprecia el bosc de columnes.

Les columnes

Si fins ara coneixíem els ordres dòric, jònic i corinti, des de Gaudí caldrà tenir en compte un nou ordre, el definit per aquest arquitecte amb la columna de doble gir.

Les columnes i les seves ramificacions s'enllacen amb continuïtat de línies i superfícies, com en la natura.

Les columnes arborescents responen tant a una rigorosa proposta estructural com a la idea de Gaudí que l'interior del temple havia de ser com un bosc que propiciés l'espiritualitat, un lloc que invités a l'elevació de l'ànima i a l'oració, i que fos adient per a la celebració eucarística. Les va definir a partir de la denominada *columna de doble gir*, de base poligonal o estrellada, que a mesura que creix (girant a dreta i esquerra) es va transformant cap al cercle, de manera que respon a les necessitats de suport i estabilitat, i aconsegueix un efecte estilitzat i harmònic en el seu conjunt. La columna és la intersecció de dos girs helicoidals.
A partir del capitell, que té forma de nus d'arbre, la columna es desdobla en branques, que de vegades es desdoblen igualment en altres branques més primes i que es fonen totes amb les voltes, cosa que crea l'efecte d'un bosc. Les columnes i les seves ramificacions s'enllacen amb continuïtat de línies i superfícies, com en la natura.

El simbolisme de les columnes
D'acord amb el projecte de Gaudí, les parts inferiors de les diferents columnes de l'interior del temple són de materials diversos: les columnes de les naus laterals, de pedra sorrenca de la muntanya de Montjuïc; les de la nau central, de granit; les que limiten l'espai del creuer, de basalt, i les quatre del centre, de pòrfir vermell. Aquesta decisió no va ser aleatòria, ja que Gaudí va escollir les pedres que havien d'anar a cada lloc en funció de la seva resistència, a banda que amb aquest recurs s'aconseguia donar varietat de color i textura a l'interior del temple. Gaudí, però, no va establir només la forma i el comportament que havien de tenir les columnes, sinó que també en va preveure la simbologia. En un lloc on tot havia de complir una funció i tenir un simbolisme, també va pensar en el que havia de representar cada columna. Així, les columnes del creuer evoquen els evangelistes i els apòstols (amb les esglésies que van fundar, les esglésies apostòliques); les del transsepte, les diòcesis catalanes; les primeres de la nau principal, les altres diòcesis principals de l'antiga corona catalano-aragonesa; les de la nau central, les arxidiòcesis espanyoles; les de les naus laterals, les diòcesis europees a una banda, i les americanes, africanes i asiàtiques, a l'altra. En els llums dels nusos de les columnes hi ha els escuts d'una part d'aquestes diòcesis, mentre que els nusos de les quatre columnes del creuer contenen el símbol amb què identifiquem cadascun dels evangelistes (tetramorf), obra de Domènec Fita.

Les columnes de diferents materials es barregen a la Sagrada Família, i contribueixen a donar color a l'interior.

Les voltes

L'ús de la geometria reglada va permetre a Gaudí concebre unes voltes que també han estat determinants perquè l'interior de la Basílica fos tan lluminosa.

Les naus del temple estan cobertes amb voltes hiperbòliques (són interseccions d'hiperboloides): les de les naus laterals són de formigó blanc vist, i les de la nau central, el creuer i l'absis, s'han fet amb el procediment de maó de pla o volta catalana. En aquest cas, les rajoles de la volta segueixen les generatrius de l'hiperboloide, i unes peces triangulars de trencadís de vidre venecià verd i daurat se situen entremig i representen fulles de palmera. Les naus laterals que es van enllestir el 1996 tenen una alçària de 30 metres, i la nau central, que es va cobrir el 2000, fa 45 metres.
L'alçària màxima de l'interior, 75 metres, és determinada pel gran hiperboloide que cobreix l'absis, acabat el 2010, on, com hem dit, hi ha un element que és ben visible tan bon punt s'accedeix al temple per la porta principal: el mosaic de vidre venecià daurat que representa la Santíssima Trinitat (Pare, Fill i Esperit Sant).
Les voltes del creuer, a 60 metres d'altura, són concèntriques, al voltant d'un hiperboloide central amb raigs daurats, d'on penjarà una escultura que representarà la Jerusalem celestial.

La lluminosa volta hiperbòlica de l'absis.

Maqueta de les voltes de la nau realitzada per Gaudí.

Les lluernes de les voltes contenen uns elements metàl·lics difusors de llum (fanals) també en forma d'hiperboloide, que han de repartir la claror cap a les superfícies de rajola o de formigó de les voltes.

Les cantories

Les cantories envolten el recinte de la Basílica perquè el cant dels cors ompli l'interior del temple.

Convençut de la importància del cant en les celebracions religioses, Gaudí va reflexionar molt sobre el lloc on calia situar els cors perquè els seus cants omplissin el temple, fins que va determinar que les cantories envoltarien el recinte. Així, les va situar a una altura d'entre 15 i 20 metres, perquè les voltes hiperbòliques del sostre actuessin com a tornaveu, i va dissenyar unes escales de cargol per accedir-hi. Seguint el traçat de les façanes de les naus laterals i de la façana de la Glòria, és a dir, en forma d'U, va situar les cantories destinades als cantaires adults, mentre que a l'absis va afegir una cantoria complementària reservada als cantaires infants. A les baranes de les grades de les cantories hi ha escrites les partitures en gregorià (per tant en un tetragrama) d'himnes litúrgics de tot l'any, un a cada tram de cantoria.

Al capdamunt de les cantories, i entre les columnes de suport de les voltes situades al costat dels finestrals, hi ha uns elements escultòrics tots desiguals entre ells i de tonalitats també diverses que representen custòdies. Van ser projectades per Gaudí i realitzades en terra cuita esmaltada per l'artista Jordi Aguadé i el ceramista Antoni Cumella.

A dalt, detall de les baranes de les grades de les cantories, que simulen un tetragrama en què hi ha escrites partitures en gregorià i, a l'esquerra, les cantories, amb cantaires.

Els finestrals i els vitralls

Les solucions arquitectòniques que Gaudí va aplicar a la Sagrada Família li van permetre alliberar els murs de càrrega i per tant poder-hi fer moltes obertures, a través de les quals la llum penetra a l'interior del temple.

A l'exterior, les façanes de les naus laterals, que s'eleven per darrere de les façanes del claustre, destaquen per la gran quantitat de finestres que tenen, les quals afavoreixen una bona entrada de llum natural a la Basílica. I és que gràcies a l'estructura arborescent de l'interior del temple, les façanes no han de sostenir totes les càrregues de la coberta del temple.
En els diversos finestrals que hi ha a la Basílica, s'han col·locat uns vitralls que Joan Vila-Grau va elaborar a partir del 1999 en el marc d'un programa efectuat d'acord amb les directrius de Gaudí. Ja s'han ubicat tots els vitralls de l'absis: els dels transseptes de la Passió, dedicats a l'aigua, la resurrecció i la llum, i els del Naixement, dedicats a la pobresa, el naixement i la vida. Igualment, s'han emplaçat els vitralls de les naus: els inferiors, consagrats als sants i santuaris (aquests últims ubicats a les rosasses) de Catalunya i d'Espanya, i els superiors, al·lusius a les paràboles de Jesús. Gaudí va indicar que la llum a l'interior del temple havia de ser harmoniosa i ressaltar la plasticitat de la nau, i que, sobretot, havia d'induir a la introspecció i al recolliment espiritual. Per això va dir que a les naus laterals els vitralls havien de ser de color intens a la part baixa i clars a la part alta, mentre que els vitralls dels finestrals més elevats de la nau central havien de ser incolors, indicació que va seguir Vila-Grau utilitzant vidres de textures diferents. Cal destacar que els vitralls de la façana del Naixement són més blavosos, com correspon a la llum del matí, mentre que els de la banda oposada, que donen a l'oest, són ataronjats, com la llum del capvespre.

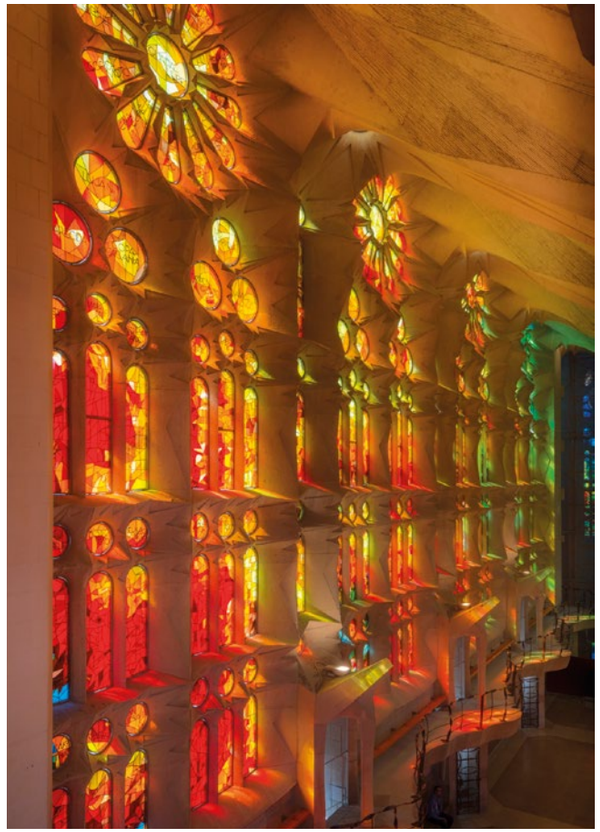

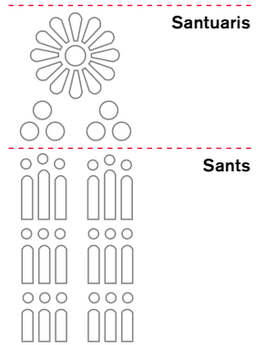

Finestrals de les naus laterals de la façana de la Passió.

A la dreta, finestrals de les naus laterals de la façana del Naixement.

Els vitralls de la façana del Naixement són blavosos, com correspon a la llum del matí, i els de la banda oposada, són ataronjats, com la llum del capvespre.

Glossari

Aguadé i Clos, Jordi (Barcelona, 1925-2021) Artista especialitzat en ceràmica, tècnica en la qual es va iniciar al costat de Llorens i Artigas.

Ambó Faristol des del qual es llegeix l'Evangeli.

Baldaquí Dosser sostingut per columnes, suspès al sostre o sortint de la paret, que cobreix un altar, una imatge o un altre objecte religiós.

Cantoria o cor Tribuna que ocupen els cantaires a les esglésies.

Capdevila i Gaya, Joaquim (Barcelona, 1944) Pertany a una destacada nissaga d'orfebres catalans, reconeguda pels treballs que ha realitzat tant en l'àmbit civil com en el religiós.

Càtedra episcopal o seu Seient reservat al bisbe o oficiant principal al presbiteri.

Columna de doble gir Columna de base poligonal o estrellada que, a mesura que creix girant a dreta i a esquerra, es va transformant en cercle, de manera que aconsegueix més estabilitat i un efecte estètic més estilitzat i harmònic en el seu conjunt.

Cuello i Riera, Ramon (Barcelona, 1939) Escultor format a l'Escola Massana i a l'Escola de Llotja, fa obra de gran format per a espais públics.

→

Cumella i Vendrell, Antoni (Granollers, 1951) Ceramista que es va formar al taller del seu pare, Antoni Cumella. Ha treballat tant la ceràmica artística com la industrial, i s'ha especialitzat en projectes vinculats a l'arquitectura.

Custòdia Peça d'orfebreria en què s'exposa el Santíssim Sagrament a la veneració pública. Gaudí va projectar uns elements escultòrics que representen custòdies per situar-los entremig de les columnes de davant dels finestrals de les naus laterals de la Sagrada Família.

Deambulatori Passadís que en algunes esglésies encercla el presbiteri per darrere. Va ser introduït a l'època romànica per donar accés a les capelles de l'absis major i per servir de trànsit a les processons de pelegrins.

Dons de l'Esperit Sant Disposicions d'origen diví que capaciten l'home a rebre i seguir els impulsos de l'Esperit Sant, per tal d'obtenir la salvació. En són set i es divideixen entre els del coneixement (enteniment, saviesa, ciència i consell) i els de la voluntat (pietat, fortitud i temor de Déu).

Fajula i Pellicer, Francesc (Sant Joan de les Abadesses, 1945) Arquitecte, escultor i doctor en Belles Arts i estudiós del patrimoni. Ha col·laborat amb la Sagrada Família amb diverses imatges esculpides.

Fanal En una Basílica, s'anomena *fanal* l'element metàl·lic que penja al centre de les lluernes o claraboies per difondre la llum per la superfície de la volta.

Fita i Molat, Domènec (Girona, 1927-2020) Artista format a les escoles de belles arts d'Olot i Barcelona que defensava la integració de les arts, fet que el va portar a conrear de manera experimental l'escultura, el dibuix, la pintura i la ceràmica. També es va dedicar a la didàctica de l'art.

Hiperboloide Superfície creada per la rotació d'una hipèrbole al voltant d'un eix vertical i d'un cercle. És formada per línies rectes inclinades que giren en tots dos sentits al voltant d'aquest eix i tangents al cercle o a una el·lipse. Amb aquestes línies rectes, Gaudí crea les formes estrellades que tenen els hiperboloides, que a les voltes fan de lluerna, i a les façanes, de finestres.

Mani i Roig, Carles (Tarragona, 1866-Barcelona, 1911) Escultor de força expressionista. Es va formar a Madrid, Barcelona i París. Finalment, cap al 1906, es va establir a Barcelona, on va començar a col·laborar amb Gaudí en diverses obres.

Presbiteri Part de l'església, situada al fons de la nau central, on hi ha l'altar major. Sol estar elevat amb relació a la resta de l'església i és reservat als clergues.

Sagrari Arqueta on, a les esglésies, es posen i guarden les sagrades formes consagrades.

Tetramorf Representació en una sola imatge dels símbols dels quatre evangelistes.

Transsepte Nau transversal d'una església que forma una creu amb la nau principal.

Trifori Passadís elevat que hi ha al voltant de l'absis a les esglésies.

Vila-Grau, Joan (Barcelona, 1932-2022) Artista plàstic. El 1955 va abandonar els estudis d'arquitectura per dedicar-se professionalment a la pintura, la ceràmica i el vitrall. Interessat per la renovació de l'art litúrgic, es va especialitzar en l'estudi històric del vitrall i en la creació de vidrieres contemporànies. A partir del 1999 va treballar en la realització dels vitralls de la Sagrada Família.

Volta Estructura arquitectònica corbada que forma un sostre, conformada amb elements que es recolzen mútuament.

Volta hiperbòlica Estructura arquitectònica corbada formada per la intersecció d'hiperboloides.

© obra arquitectònica: Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© textos: Daniel Giralt-Miracle (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© fotografies: Pep Daudé (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© il·lustracions: Rocío Márquez (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.

Edició 10/2026

1 Sentit de la Sagrada Família
2 Breu història de la construcció del temple
3 Gaudí i els seus continuadors. L'obrador
4 L'arquitectura de la Sagrada Família
5 La cripta, la façana de l'absis i la capella de l'Assumpta
6 Façana del Naixement, claustre i portal del Roser
7 Façana de la Passió, claustre i sagristia
8 Façana de la Glòria, Baptisteri i capella de la Penitència i del Sagrament
9 L'interior de la Basílica
10 Campanars, cimboris i sagristies